

بررسی میزان توانمندی شهر ساری از منظر توسعه پایدار

مرتضی نیک فطرت^۱، علیرضا توانا^۲

۱- عضو هیات علمی دانشکده فنی و حرفه ای سما، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج، البرز، ایران

پست الکترونیک: MORTEZANIKFETRAT@GMAIL.COM

۲- عضو هیات علمی دانشکده فنی و حرفه ای سما، دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج، البرز، ایران

پست الکترونیک: A.TAVANA.57@GMAIL.COM

چکیده

دگرگونی های پرشتاب سال های آغازین سده ی بیستم، گویی ایرانیان و بسیاری از ملل های دیگر را غافلگیر کرد و جوامع بی آن که فرصت شناخت و تحلیل پدیده هایی تازه و درک پیامد های آن را پیدا کنند، با نیاز های تازه ای رو به رو گشتند که بسیاری از چهره های زندگی را دگرگون کرد و چنان شد که فرهنگ پویا و بالنده جامعه از رشد بازماند و اجتماع دچار گسیختگی و ناهماهنگی آشکاری در همه زمینه ها شد. نبود شناخت و آگاهی کافی از نیازهای تازه سبب شد تا این نیازها بی آنکه پاسخ مناسب خود را - که در بستر فرهنگ جامعه باشد - بیابند، در کالبد هایی نارسا و ناپهناجر مجسم شوند. در این رهگذر تقریباً همه ی فعالیت های شهر با سرعتی کنترل نشده کالبد هایی خود به خود و نابسامان یافتند و بسیاری، حتی مفهوم شناخته شده دیرین خود را از دست دادند. شهرها به شکل نسنجیده ای گسترش یافتند. بافت شهر را پیکره های ساختمانی زشتی می ساختند که تنها زاییده ی یک نیاز کارکردی بودند و مفهوم گشودگی و متغیر بودن شهر به اشتباه ترین شکل، مجسم شد و لبه های نا آشکاری به شهر بخشید که هیچ جای آن تفاوتی را که نشان دهنده ی هویت شهری باشد، در خود نداشت. در سال های اخیر و پس از فرو کش کردن تب سبک هایی که در دهه های اخیر و در دوران بعد از مدرنیسم رواج یافته بودند، توجه به معماری انسان گرا به عنوان تولیدی که باید پاسخگوی نیازهای انسان در ابعاد مختلف باشد، منجر به شکل گیری رویکردهایی شد که با عنوان پایداری در معماری مطرح شده است که به هیچ واسطه ای همان مسیری است که معماری بایستی در آینده نزدیک با آن دسترسی پیدا کند. این نوع معماری تداعی کننده احساس انسانها نسبت به طبیعت میباشد. امروزه، فرهیختگی جوامع، دیگر بر مبنای معیارهای گذشته ارزیابی نمی شود. میزان پایبندی جوامع به مسایل زیست محیطی و حفاظت از آن و بویژه در سالهای اخیر، رعایت اصول توسعه پایدار و حفظ تنوع زیستی یعنی حفظ طبیعت و گسترش فرهنگ آن، معیارهای اساسی برای ارزیابی رشد جوامع به شمار می آیند. شهرستان ساری در شمال ایران یکی از قدیمیترین شهرهای شمالی ایران است که دارای بافت تاریخی ارزشمند و سرزنده می باشد. بدلیل عدم توسعه نیافتگی در سالیان اخیر، این شهر که بخش مرکزی آن در زمره ویژگیهای شهرهای اسلامی می گنجد رو به اضمحلال گذاشته است. در صورتیکه استعداد بالقوه یک شهر پایدار را دارا می باشد. در این مقاله بر آنیم تا ضمن تعریف مختصر از توسعه پایدار و معرفی مضامین آن در بافتهای سنتی ایران به تشریح جایگاه توسعه پایدار در شهرستان ساری بپردازیم. روش تحقیق در پژوهش حاضر به صورت توصیفی بوده است که در این راستا، در ابتدا چهارچوب نظری تحقیق با مطالعه بر روی اسناد و مدارک کتابخانه ای و مشاهدات میدانی و بررسی نمونه ها، مشخص شده و در مرحله بعد نحوه ارتباط درست این دو عامل را به صورت

تطبیقی مورد مطالعه و تحلیل قرار گرفته است. نتایج حاصل از بررسی‌ها بیانگر آن است که با درک کامل از ارزشهای پایداری معماری بومی، میتوان آن را به زندگی معاصر منتقل کرد.

واژه‌های کلیدی: فضای شهری، محیط زیست، پایداری، توسعه پایدار، بافت سنتی، شهرستان ساری

مقدمه:

امروزه یکی از مهم‌ترین مشکلاتی که انسان با آن روبرو است، بحران محیط زیست و افزایش نیازهای وی از محیط و رشد و گسترش شهرنشینی می‌باشد. چهار عامل عمده افزایش جمعیت، افزایش توقعات انسان، پیشرفت تکنولوژی و فن آوری و تأثیر آن بر محیط و رفتار انسان در ارتباط با محیط خود در این تغییرات دخیل بودند.

جمعیت ایران در ۳ دهه گذشته به سرعت شهرنشین شده و مهاجرت‌های روستاییان به شهرها دلیل اصلی شهرنشینی شتابان آن است. نسبت جمعیت شهرنشین از ۳۱/۴ درصد در سال ۱۳۳۵ به ۶۱/۳ درصد در سال ۱۳۷۵ افزایش یافت. (دهقان منشادی، ۱۳۸۵، ۴۶) در طی ۱۰ سال آینده، تعداد کسانی که در شهرها زندگی خواهند کرد به حدود ۳/۳ میلیارد نفر افزایش خواهد یافت. در حال حاضر توکیو ۲۷ میلیون، سائوپائولو ۱۶/۴ میلیون و بمبئی ۱۵ میلیون نفر جمعیت دارند. (فولدر ۶) به عنوان مثال شهرهای هندوستان هر بیننده‌ای را گیج می‌کند: تراکم ناشی از رشد سریع جمعیت و حرکت مستمر جمعیت از روستا به شهر اغلب شرایطی را به بار می‌آورد که منجر به تخلف و سرپیچی از تمامی قوانین و سفارشات بهداشتی و حفاظت از محیط می‌شود. رهبری نامتعادل فساد و نبود مدیریت، اثرات مخربی بر ساختارهای فیزیکی، محیطی، اجتماعی و اخلاقی شهرهای هندوستان وارد آورده است. میلیون‌ها انسان در شرایط نامتعادلی بدون لوله کشی آب، برق، امنیت در مالکیت زمین و دسترسی به راه‌ها و امکانات بهداشتی زندگی می‌کنند. (شاعلی، ۱۳۸۹، ۲۴) بالطبع آن نواحی جنگلی در بسیاری از نقاط جهان به صورت مستمر کاهش پیدا می‌کند تخریب رویشگاه باعث تهدید و تخریب زیستگاه و تنوع زیستی به صورت فراگیر بوده و نتیجه آن کاهش توان تجزیه کربن و ظرفیت (سینک) جذب آلاینده دی اکسید کربن است که در مورد گرم شدن زمین نیز مشارکت موثر دارد. انتشار گازهای گلخانه‌ای رشد فزاینده‌ای داشته و در کشورهای در حال توسعه بیشتر شده است. (نوابخش، ۱۳۸۸، ۵۶) در مواجهه با بافت‌های تاریخی، بسیاری از توسعه‌های شهری امروزی تداوم با متن شهری گذشته را رعایت نمی‌کنند. اینچنین توسعه‌هایی، با تضعیف بافت شهری موجود به از بین رفتن هویت و فرهنگ شهری می‌انجامد. از طرف دیگر، روح شهری در کیفیت اجتماعی، فرهنگی و هویت شهری قرار دارد. شهرسازی بومی ایران راه حل‌های بسیاری متناسبی را برای ایجاد محیط مطلوب به وجود آورده است و از نظر اقتصادی، اجتماعی و محیطی دارای اصول پایداری محیط است که توجه به آنها در توسعه‌های شهری آینده، کیفیت مناسب تری در محیط پدید خواهد آورد. (حمیده، ۱۳۸۶، ۵۷) با آگاهی از ویژگیهای اقلیمی، پیشینیان ما در انتخاب چگونگی برخورد با مشکلات خاص هر سرزمین، با استفاده از عناصر همان سرزمین، و ساخت ابزار و شیوه متناسب با نیازهای خود در تأثیرمقابل با طبیعت و اقلیم، بارور و مجرب گردانید که حاصل برخورد آنها با هنجارها و ناهنجارهای اقلیمی و در نحوه استفاده از محیط و طبیعت، تدابیر هوشمندانه‌ای است که در بافتها و بناهای سنتی ایران به وفور یافت می‌شود و توجه به ویژگی‌های اقلیمی نقش کلیدی در تکوین مفهوم و ماهیت پایداری امروزی را ایفا کرده است.

چارچوب پژوهش:

تحقیق در زمینه مقایسه بین دو زمان در یک مکان خاص، نیازمند آن است که شرایط و ویژگی‌های هر دو بازه زمانی، بازتعریف شوند. زیرا برای هر دو زمان، یک پارادایم ثابت به نام شهر وجود دارد که دچار تغییر و تحولات شده است. در چارچوب این موضوع